ಡಾ॥ ಎಚ್.ಎಸ್.ಗೋಪಾಲರಾವ್ *

ಧರ್ಮಪುರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೂರು ಶಾಸನಗಳು

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನನ್ನ ಗುರುಗಳಾದ ಡಾ॥ಬಾ.ರಾ. ಗೋಪಾಲ್ ಅವರಿಂದ ಧರ್ಮಪುರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸುಮಾರು ೨೮೦ ಪಡಿಯಚ್ಚುಗಳು ನನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಓದಿ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸ ಬೇಕೆಂಬುದು ನನ್ನ ಗುರುಗಳ ಆದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ತಮಿಳುನಾಡಿಗೆ ಸೇರಿಹೋಗಿರುವ, ಹಿಂದೆ ಬಹುಕಾಲ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಭಿನ್ನಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ಧರ್ಮಪುರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯೇನಲ್ಲ.

ದೊರೆತಿರುವ ಸುಮಾರು ೨೮೦ ಶಾಸನ ಪಡಿಯಚ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಓದಲಾಗಿದ್ದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಶಾಸನಗಳ ಬಗೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಮೊದಲ ಶಾಸನವು ಧರ್ಮಪುರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಾಸಿನಾಯಕನಪಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಇದೊಂದು ವೀರಶಾಸನ. ಶಿಲೆಯ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ವೀರನ ಶಿಲ್ಪವೂ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಾಸನವೂ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಶಾಸನದ ಪಾಠ ಕೆಳಕಂಡಂತಿದೆ :

೧ ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರೀ ಶಿವಮಾರ
೨ ಮಹಾರಾ
೩ ಜ್ಜ ಪ್ರಿಥಿ
೪ ವೀರ (ರಾ *) ಜ್ಯಂಗೆಯೆ
೫ ಬಯ್ಯುಮ್ಬ ರಾಮರಾ
೬ ಜರಾಶರಾ ತೊ(ತು *) ೞು ಕೊ
೭ ಳು ಎೞಿದು ವಿಟ್ಟಿ

ಶುಭವಾಗಲಿ. ಶಿವಮಾರ ಮಹಾರಾಜ ಪೃಥುವಿಯನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಬಯ್ಯುವ್ಪದ ರಾಮರಾಜರಸರು ತುಱುಗೊಳುವಿನಲ್ಲಿ ಕಾದಾಡಿ ಸತ್ತ. ಇದು ಶಾಸನದ ಆಶಯ.

ಲಿಪಿ ಸ್ವರೂಪದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕ್ರಿ.ಶ.ಸು.೮ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತನಾಗಿರುವ ಶಿವಮಾರನು ಗಂಗವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಶಾಸನ ಲಭಿಸಿರುವ ಪ್ರದೇಶವು ಗಂಗವಾಡಿಗೇ ಸೇರಿತ್ತು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶಾಸನೋಕ್ತ ಶಿವಮಾರನು ಗಂಗವಂಶದ ಇಬ್ಬರು ಶಿವಮಾರರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಎಂಬುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಒಂದನೆಯ ಶಿವಮಾರ (ಶ್ರೀ ಪುರುಷನ ತಾತ)ನು ಕ್ರಿ.ಶ.೬೭೯-೭೨೫ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲೂ ಎರಡನೆಯ ಶಿವಮಾರ (ಶ್ರೀಪುರುಷನ ಮಗ) ನು ಕ್ರಿ.ಶ.ಸು. ೭೮೮-೮೧೬ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲೂ ಆಳಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಗಂಗವಂಶದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದರೂ ತನ್ನ ಜೀವಿತಾವಧಿಯ ಬಹುಕಾಲವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಬಂಧನದಲ್ಲೇ ಕಳೆದ ಇಮ್ಮಡಿ ಶಿವಮಾರನ ಅಲ್ಪಕಾಲದ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಆ ಮೊದಲು ಆಳಿದ ಒಂದನೆಯ ಶಿವಮಾರನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೀ ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಸೇರಿಸಬಹುದಾದರೂ ಲಿಪಿ ಸ್ವರೂಪದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಜ, ಱ, ೞ, ಯ, ಬ, ಇವುಗಳು ಕ್ರಿ.ಶ.೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭಕಾಲದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೇ ಇವೆ. 'ಱ' ಕಾರವು ಹೊಂದಿಕೊಂಡ ಎರಡು ಸೊನ್ನೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಎಳೆದ ಒಂದು ಗೆರೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ೞಕಾರವು ಹೊಂದಿಕೊಂಡ

* ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರೀ ಸ್ಕಂದ, ಅರಿಶಿನಕುಂಟೆ, ನೆಲಮಂಗಲ ತಾ॥ ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿಲ್ಲೆ -೫೬೨೧೨೩

ಎರಡು ಸೊನ್ನೆಗಳ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೇ ಇದೆ. 'ಯ' ಕಾರವು ಈಗಿನ ಲಕಾರದ ಮಧ್ಯಭಾಗವು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊಕ್ಕುಳನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಬಕಾರದ ಎಡಭಾಗವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೂಡಿ ಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಲಿಪಿಸ್ವರೂಪದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಒಂದನೆಯ ಶಿವಮಾರನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಬಹುದಾದ ವೀರಗಲ್ಲು ಶಾಸನವು ತುಱುಗೋಳ್‌ನಲ್ಲಿ ರಾಮರಾಜರಾಶನು ಹೋರಾಡಿ ಸತ್ತದ್ದನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದೆ. ಬಯ್ಯುಮ್ಬ ಎಂದು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿತವಾದ ಊರು ಯಾವುದೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಭಾಷಿಕವಾಗಿ ಅರಸನ ಬದಲಿಗೆ ಅರಶ (ರಾಮರಾಜರಾಶ) ತುಱುಗೊಳು ವಿನ ಬದಲಿಗೆ ತೊಱುಕೊಳು ಇತ್ಯಾದಿ ದೋಷಗಳು ಉಳಿದಿವೆ.

ಈ ವೀರಗಲ್ಲು ಶಾಸನದ ಮತ್ತೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ, ಶಾಸನದ ಎಡಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿರುವ ವೀರನ ಶಿಲ್ಪ. ಆಲೀಢ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ವೀರ ತನ್ನ ಎಡಕೈನಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲನ್ನೂ, ಬಲಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಾಣವನ್ನೂ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಸೊಂಟದ ಭಾಗಕ್ಕೊಂದು ಮತ್ತು ತೊಡೆಯ ಭಾಗಕ್ಕೊಂದು ಬಾಣ ನಾಟಿವೆ. ಅವೆರಡೂ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ, ಅಂದರೆ ಶತ್ರು ಪಕ್ಷದಿಂದ ಬಂದು ವೀರನನ್ನು ನಾಟಿವೆ. ವೀರಗಲ್ಲು ಶಿಲ್ಪವೂ ಸಹ ಈಗಾಗಲೇ ಊಹಿಸಿರುವ ಶಾಸನದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನವು ಧರ್ಮಪುರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅದೇ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮೊದಕೇರಿ ಗ್ರಾಮದ ಒಂದು ಕಂಬದ ನಾಲ್ಕೂ ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂತಹುದು. ಶಾಸನದ ಪಾಠ ಕೆಳಕಂಡಂತಿದೆ.

ಮೊದಲ ಭಾಗ:

೧ [ರಾ] [ಜ].......
೨ ಸ್ಸ ಕೊಂಗುಣಿವರ್ಮ್ಮ ದ (ರ್ಮ್ಮ)
೩ ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ ನ
೪ ನ್ದಿಗಿರಿನಾಥ ಕೊವಳಾಲ
೫ ಪುರವರೇಶ್ವರ ಶ್ರೀ ರಾಚಮ
೬ ಲ್ಲ ಪೆರ್ಮ್ಮಾಡಿಗಳ್ಗಂ ಮಹಾದೇ
೭ ...(ಪದಿದಳಖಿ)ಳ

ಎರಡನೆಯ ಭಾಗ:

೮ (ಹಾ) ದೇವಿಯಗ್ಗೆ ಪುಟ್ಟಿದ
೯ ಸಮಧಿಗತ ಪಞ್ಚಮ
೧೦ ಹಾಶಬ್ದ ಪಲ್ಲವಾನ್ವಯ
೧೧ ಶ್ರೀಪೃಥುವೀ ಪಲ್ಲವ
೧೨ ಪಲ್ಲವ ಕುಲತಿಲಕ ನ
೧೩ ನ್ನಿಗಾಶ್ರಯ ಶ್ರೀ (ಮ)ದಯ್ಯ

ಮೂರನೆಯ ಭಾಗ:

೧೪ ...(ದು) ಗಮ್ಮಣ್ಣಂಪ
೧೫ ಡೆದು ಕೊಟ್ಟರು ನಾಲ್ಕು ಕ
೧೬ ಲ್ಲನ್ನಿಱಿಸ ಇದಕ್ಕೆ
೧೭ ಸಾಕ್ಷಿ ನಾಲ್ಕು ಸಮಯಿ
೧೮ ಗಳು ನಕರ ಮುನ್ನಾಳು॥
೧೯ ವಸುಭಿರ್ವ್ವಸ್ಸುಧಾಭ.
೨೦ ರಾಜ......

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗ

೨೧ [ಈ]ನುಕ್ಷರವ ನೊಟಿ
೨೨ ಮ್ಮಾಚಾರಿ ಬರೆದಂ

ಒಂದು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತಲಾ ಏಳು ಸಾಲು, ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆರು ಸಾಲು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಎರಡು ಸಾಲು-ಒಟ್ಟು ೨೨ ಸಾಲುಗಳ ಈ ಶಾಸನದ ಒಂದು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದ ಮೊದಲ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಸಾಲುಗಳ ಕೆಲವು ಅಕ್ಷರಗಳು ಕಲ್ಲು ಒಡೆದು ಹಾಳಾಗಿವೆ. ಉಳಿದಂತೆ ಶಾಸನವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

ಗಂಗವಂಶದ ಮೊದಲ ದೊರೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿತ ನಾಗಿರುವ ಕೊಂಗಣಿ ವರ್ಮನನ್ನು ಧರ್ಮ ಮಹಾರಾಜಾಧಿ ರಾಜನೆಂದು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಿ ನಂತರ ನನ್ದಿ ಗಿರಿನಾಥನೂ ಕೊವಳಾಲ ಪುರವರೇಶ್ವರನೂ ಆದ ರಾಚಮಲ್ಲ ಪೆರ್ಮಾಡಿ ಮತ್ತು ಆತನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ (ಮಗಳ ಮಗು) ನನ್ನಿಗಾಶ್ರಯ ಶ್ರೀಮದಯ್ಯ [ಪ]ದೇವನು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕಲ್ಲನ್ನಿಱಿಸಿ ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಶಾಸನವು ದಾನಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕೂ ಸಮಯಿಗಳು ನಕರ ಮುನ್ನಾಳುಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದವನು ನೊಟಿಮ್ಮಾಚಾರಿ.

ಶಾಸನವು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವ ರಾಚಮಲ್ಲ ಪೆರ್ಮಾಡಿಯು ಎರಡನೆಯ ರಾಚಮಲ್ಲ ಎಂದೇ ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಶಾಸನದ ಏಳನೆಯ ಸಾಲು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ರಾಚಮಲ್ಲನ ಮಗಳ ಮಗ ನನ್ನಿಗಾಶ್ರಯ ಅಯ್ಯಪದೇವ ಎಂದೇ

ಅನುಮಾನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ನನ್ನಿಗ, ನನ್ನಿಗಾಶ್ರಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಬಿರುದು ಗಳಿದ್ದ ಅಯ್ಯಪದೇವನು ಮಹೇಂದ್ರನ ಮಗ. ಮಹೇಂದ್ರನು ಗಂಗಮನೆತನದ ಗಾಮಬ್ಬೆಯನ್ನು ವಿವಾಹ ವಾಗಿದ್ದ. ಈ ಗಾಮಬ್ಬೆಯು ಬಹುಶಃ ಎರಡನೆಯ ರಾಚಮಲ್ಲನ ಮಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ರಾಚಮಲ್ಲನ ಮಗಳು ಗಾಮಬ್ಬೆಯ ಮಗನೇ ನನ್ನಿಗಾಶ್ರಯ ಅಯ್ಯಪದೇವ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲು ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಈ ಅಯ್ಯಪದೇವನು ನೊಳಂಬ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಗಂಗ-ನೊಳಂಬರ ಸ್ನೇಹ ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಸುಸ್ಥಿರವಾಗಿತ್ತು. ನೊಳಂಬರ ವಂಶಾವಳಿ ಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಪಲ್ಲವ ಕುಲತಿಲಕರು ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿ ಸುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಶಾಸನವು ನನ್ನಿಗಾಶ್ರಯ ಅಯ್ಯಪದೇವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬಹುದು ಅಯ್ಯಪನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೬೭ ರಿಂದ ೯೩೪ ಎಂದು ನಿರ್ಧಾರಿತವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಿರುವ ಮೂರನೆಯ ಶಾಸನವು ಧರ್ಮಪುರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮುತ್ತುಕಾನತಪಲ್ಲಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಶಾಸನದ ಪಡಿಯಚ್ಚು ಅರ್ಧವೃತ್ತಾಕಾರದಲ್ಲಿ ರುವುದರಿಂದ ಬಹುತೇಕ ಇದು ಬಂಡಿಯೊಂದರ ಚಕ್ರದ ಮೇಲೆ ಕೊರೆದಿರುವ ಶಾಸನವಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಶಾಸನದ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೯೦೩ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೪. ಶಾಸನವು ಕಾಲವನ್ನು ಶಕವರ್ಷದಲ್ಲೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ (ಶಾಲೀವಾಹನ ಶ. ೧೮೨೫ನೆ ಶೋಭಕೃತು ಸಂ || ಮಾರ್ಗಶಿರ ಶು || ೧೫). ಎರಡು ಗೆರೆಗಳ ನಡುವೆ ಎರಡು ಸಾಲಿನ ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಶಾಸನದ ಪಾಠ ಹೀಗಿದೆ :

೧ ಸ್ರ ೧೯೦೩ನೆ ಯಿಸವಿ ಡಿಸೆಂಬರು ತಾರೀಕು ೪ನೆ ಬೃಗುವಾರದಲು

೨ ತ್ತು ಸಾಬರು ಮಾಡಿದ ಬಂಡಿಗಳು | ಶಾಲಿವಾಹನ ಶ | ೧೮೨೫ನೆ ಶೋಭಕೃತು ಸಂ || ಮಾರ್ಗಶಿರ ಶು || ೧೫ ರಲ್ಲು ಶಿಲಿಪಿ ರಾಮಾಚಾರಿಯ

ಶಾಸನದ ಪಾಠವು ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಬಹುತೇಕ ಬಂಡಿಯ ಚಕ್ರದ ಉಳಿದ ಭಾಗ ಹಾಳಾಗಿರಬೇಕು. ಬಂಡಿಯನ್ನುಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ಮುಸಲ್ಮಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡಿದ್ದು. ಅದಕ್ಕೆ ಶಿಲ್ಪಿ ರಾಮಾಚಾರಿಯು ಏನೋ ನೆರವು ನೀಡಿರಬೇಕು.

೧೯೦೩ರಲ್ಲೂ ಹೊಸೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆ ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತಿದ್ದುದರ ಸುಳಿವು ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ನೆರವಿಗೆ ಪಡೆದ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. **A History of Karnataka** Ed. Dr. P.B.Desai, Dr. S.H.Ritti, Dr. B.R.Gopal Dharwad, 1981

೨. **ಕರ್ನಾಟಕದ ಅರಸುಮನೆತನಗಳು:** ನೆಲಮಂಗಲ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರಾವ್, ಆರ್.ಎಸ್, ಪಂಚಮುಖಿ. ಧಾರವಾಡ, 1946

ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು: ಶಾಸನದ ಪಡಿಯಚ್ಚುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಆದೇಶ ನೀಡಿದ ಗುರುಗಳಾದ ಡಾ||.ಬಾ.ರಾ. ಗೋಪಾಲ್ ಅವರಿಗೆ.